

Bestemmingsplan Poelgeestbrug Oegstgeest Effecten op natuurwaarden

Update van een quick scan in het kader van de
Flora- en faunawet

E.J.F. de Boer

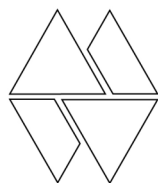

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Bestemmingsplan Poelgeestbrug Oegstgeest
Effecten op natuurwaarden

Update van een *quick scan* in het kader van de Flora- en faunawet

E.J.F. de Boer

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

opdrachtgever: Gemeente Leiden & Gemeente Oegstgeest

22 augustus 2012
rapport nr. 12-127

Status uitgave: eindrapport

Rapport nr.: 12-127

Datum uitgave: 22 augustus 2012

Titel: Bestemmingsplan Poelgeestbrug Oegstgeest
Effecten op natuurwaarden

Subtitel: Update van een quick scan in het kader van de Flora- en faunawet.

Samenstellers: ir. E.J.F. de Boer

Foto's omslag: Ir. E.J.F. de Boer / Bureau Waardenburg bv

Aantal pagina's inclusief bijlagen: 36

Project nr.: 12-489

Projectleider: ir. E.J.F. de Boer

Naam en adres opdrachtgever: Voor de Gemeente Leiden
Bestplan bv
Ploegspoor 12, 2033 CT Haarlem

Akkoord voor uitgave: Teamleider Bureau Waardenburg bv
drs. G.F.J. Smit

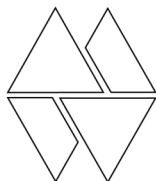
Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Leiden & Gemeente Oegstgeest

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

De Gemeenten Leiden en Oegstgeest hebben op de grens van beide gemeenten bij de Haarlemmertrekvaart het bestemmingsplan Poelgeestbrug in voorbereiding. De aanleg van de Poelgeestbrug en de toeritten tot de brug die het bestemmingsplan mogelijk moet maken, kan mogelijk effecten hebben op beschermde natuurwaarden.

In 2010 heeft Bureau Waardenburg daarom een quick scan Flora- en faunawet uitgevoerd. In 2012 hebben de gemeenten besloten een update van het natuuronderzoek te laten uitvoeren. Zij hebben Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om deze update uit te voeren.

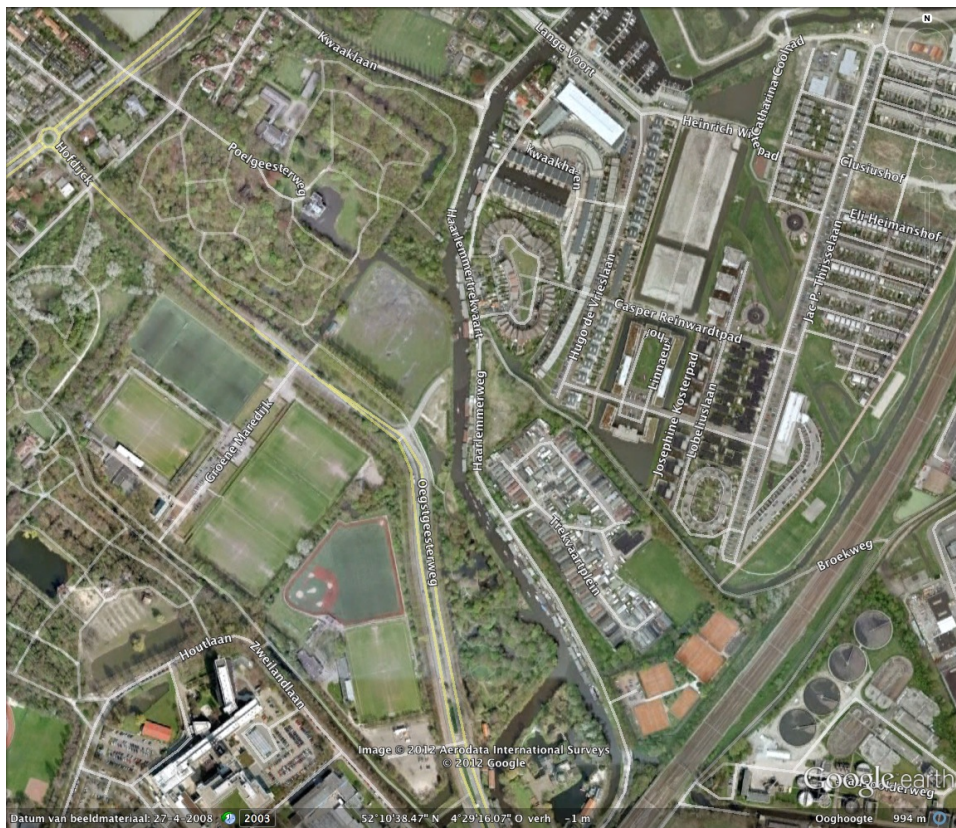
Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

ir. E.J.F. de Boer projectleiding, rapportage

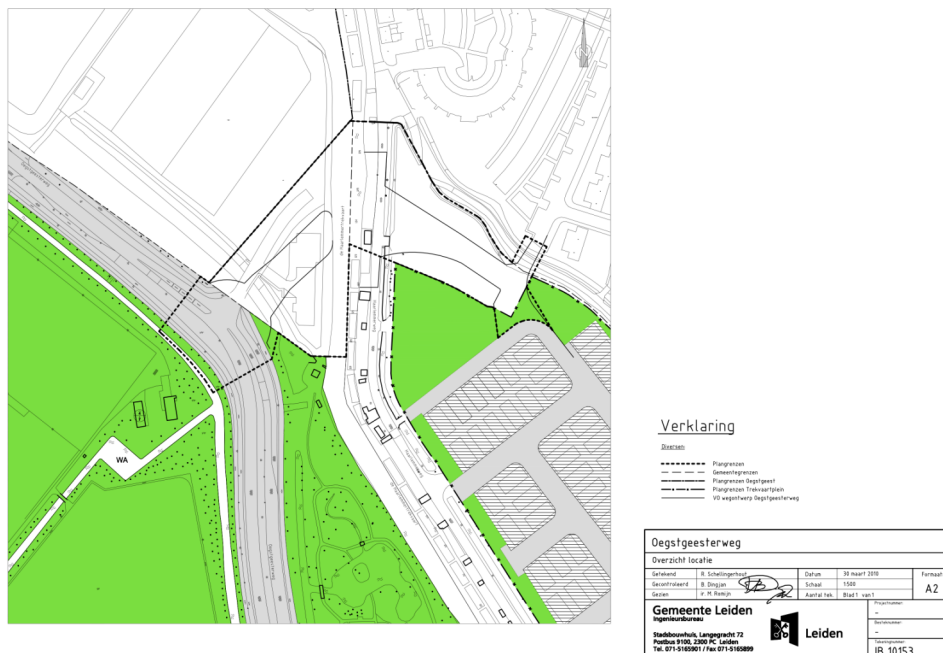
Genoemde persoon is door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Aanpak onderzoek	7
2 Plangebied en bestemming.....	11
2.1 Het bestemmingsplangebied	11
2.2 De bestemming.....	11
3 Voorkomen van natuurwaarden	13
3.1 Beschermde natuurwaarden.....	13
3.2 Ecologische samenhang	19
4 Conclusies en aanbevelingen	23
4.1 Conclusies	23
4.2 Aanbevelingen	24
5 Literatuur.....	27
Bijlage 1 Wettelijk kader	29

Figuur 1 Luchtfoto bestemmingsplangebied en haar omgeving

Figuur 2 Kaart bestemmingsplangebied

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De gemeente Leiden is samen met de gemeente Oegstgeest bezig met het ontwikkelen van een gezamenlijk bestemmingsplan dat het mogelijk moet maken om de Hugo de Vrieslaan via een brug over de Haarlemmertrekvaart aan te sluiten op de Oegstgeesterweg. Deze verbinding is bedoeld ter verdere ontsluiting van de nieuwe wijk Poelgeest. Enige tijd geleden is men reeds begonnen met het opstellen van het bestemmingsplan. In 2010 heeft Bureau Waardenburg als onderdeel van de ecologische paragraaf van het bestemmingsplan een quick scan Flora- en faunawet uitgevoerd en aanvullend daarop ook een vleermuisonderzoek. Op het ontwerpbestemmingsplan zijn een aantal inspraakreacties gekomen, waarvan een deel ook over de ecologische aspecten. De gemeente Leiden en Oegstgeest hebben, gezien de huidige planstatus en het feit dat het oorspronkelijk onderzoek alweer twee oud is en deels de inspraakreacties, Bureau Waardenburg verzocht de ecologische aspecten nog een keer nader te beschouwen en een update van het natuuronderzoek te maken. In deze update zal opnieuw worden nagegaan in hoeverre er nadelige effecten kunnen optreden op beschermde natuurwaarden. Verder zal ook nader worden ingegaan op de bezwaren die op basis van natuurargumenten zijn ingebracht en wordt ook ingegaan op de algemene ecologische samenhang van de omgeving.

Indien soorten planten en dieren die beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet¹ voorkomen zal daar rekening mee gehouden moeten worden.

Het doel is mede om te bepalen of de uitvoering van de voornemens uit het bestemmingsplan kunnen leiden tot overtredingen verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet. Als dat het geval is, wordt bepaald of er maatregelen mogelijk zijn om overtreding te voorkomen, dan wel of er een vrijstelling geldt of onder welke voorwaarden ontheffing kan worden aangevraagd en verkregen.

1.2 Aanpak onderzoek

Het plangebied is voor het eerst in juni 2010 bezocht. Voor de update van het natuuronderzoek is het plangebied op 26 juli 2012 opnieuw bezocht. Tijdens beide terreinbezoeken is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen,

¹ Het onderzoek is mede uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. In de Flora- en faunawet worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit Tabel 1 geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. In voorkomende gevallen hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Voor soorten van Tabel 2 of 3 geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de lopende tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken en expert judgement is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten. Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van een schepnet om een indicatie te krijgen van het voorkomen van vissen en amfibieën.

In 2010 is, om een eerste inschatting van het belang van het plangebied voor vleermuizen te kunnen maken, er op 12 juni een avondbezoek gebracht aan het gebied ten westen van de vaart. Op 16 juli is het gebied ten oosten van de vaart bezocht. In het najaar is het plangebied op 2 en 10 november bezocht. Tijdens alle bezoeken is het gebied onderzocht met behulp van een batdetector. Het veldwerk in 2010 is uitgevoerd door Rudy van der Kuil van de Stichting Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland.

In 2012 is het veldbezoek eenmalig geweest. Het vleermuisonderzoek is nog dermate recent (2010) dat op basis van de huidige geldende opvattingen bij het Bevoegd Gezag (Min. van EL&I) een hernieuwd vleermuisonderzoek nog niet nodig is. In 2012 is het veldbezoek door ir. Edward de Boer (Bureau Waardenburg) uitgevoerd.

Bij het vleermuisonderzoek in 2010 is gebruik gemaakt van een batdetector van het type Petterson D100. De inventarisaties zijn te voet uitgevoerd, waarbij het gebied ruim is verkend om ook een indruk te krijgen van vleermuisactiviteiten in de omliggende gebieden.

Aanvullend op de terreinbezoeken heeft zowel in 2010 als in 2012 beperkt bronnenonderzoek plaatsgevonden. Voor een actueel overzicht van beschikbare informatie over beschermde soorten die in de regio voorkomen zijn op internet het Natuurloket (www.natuurloket.nl), waarnemingen.nl en telmee.nl bezocht, is het NDFF geraadpleegd en zijn de diverse verspreidingsatlassen van relevante soortgroepen en (jaar)verslagen van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) en de provincie Zuid-Holland geraadpleegd (zie ook literatuurlijst) en is gebruik gemaakt van de kennis van de Stichting Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland.

Dit rapport beschrijft de effecten van de ingreep op beschermde en/of bijzondere soorten planten en dieren. In dit rapport wordt ingegaan op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten planten en dieren komen mogelijk of zeker voor in de invloedssfeer van bestemmingsplangebied.
- Welke effecten op beschermde soorten heeft de ingreep?
- Kunnen de effecten een wezenlijke negatieve invloed op soorten hebben?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde soorten?

En aanvullend wordt ook ingegaan op de vragen:

- Welk effect heeft de voorgenomen bestemming op meer algemene natuurwaarden?
- Welk effect heeft de voorgenomen bestemming op de ecologische relaties in de nabije omgeving?

Bestemmingsplangebied westelijk van de Haarlemmertrekvaart. Links op de voorgrond het plasje met rietzoom bij molen de Herder, rechts een deel van de ijsbaan.

Beeld van de Haarlemmertrekvaart binnen bestemmingsplangebied. Links vanaf de oostelijke oever, rechts vanaf de westelijke oever. Beide oevers met veel ruigtevegetatie

Beeld van het oostelijke deel van het bestemmingsplangebied. Links met de houtsingel langs de Broekweg, rechts met de nieuwe sloot achter de houtsingel langs de Haarlemmerweg. In de sloot o.a veel lisdodde en op het open terreindeel een pioniersvegetatie met veel honingklaver.

Links de westelijke kanaaloevers, op de waterlijn een korte steile oever. Rechts de Haarlemmerweg op de oostoevers en de daar langs gelegen houtsingel die in een zeer slechte conditie verkeert

2 Plangebied en bestemming

2.1 Het bestemmingsplangebied

Het bestemmingsplangebied ligt tussen de Broekweg (tegenwoordig een fietspad) ten oosten van de Haarlemmertrekvaart en de Oegstgeesterweg ten westen van de Haarlemmertrekvaart op korte afstand ten zuiden van het Landgoed Oud Poelgeest. De Oegstgeesterweg is een van de hoofdontsluitingswegen van Oegstgeest richting Leiden. Het bestemmingsplangebied ligt op de grens van de Gemeenten Leiden en Oegstgeest. In figuur 2 (blz. 6) is de ligging van het bestemmingsplangebied weergegeven.

Aan de westzijde van de Haarlemmertrekvaart omvat het bestemmingsplangebied een deel van de ijsbaan van de IJsclub Oegstgeest en grenst het verder aan het overige deel van de ijsbaan en gebied rond de molen De Herder. De ijsbaan is geheel omheind. Op iets meer afstand liggen het heempark en het landgoedbos van Oud Poelgeest. Aan de oostzijde van de Haarlemmertrekvaart ligt de Haarlemmerweg, een woonwagenkamp, de nieuwe wijk Poelgeest en een braak liggend terrein waarover de ontsluitingsweg is gedacht. Aan twee zijden van het braak liggende terrein bevinden zich houtsingels die door de nieuwe ontsluitingsweg doorsneden zouden worden. Aan de oostoever van de Haarlemmertrekvaart ligt een reeks woonboten afgemeerd, waarbij ook aan wal diverse bouwwerken (schuren) zijn opgetrokken en tuintjes zijn aangelegd.

Voorbij het spoor komt de Haarlemmertrekvaart in een veel meer versteende stedelijke omgeving van Leiden te liggen.

De foto's op pagina 9 en 10 geven een kleine impressie van het bestemmingsplangebied.

2.2. De bestemming

Het bestemmingsplan moet mogelijk maken dat er een nieuwe ontsluiting kan worden aangelegd tussen de nieuwe wijk Poelgeest / het Trekvaartplein en de Oegstgeesterweg. Het bestemmingsplan voorziet in de aanleg van een brug over de Haarlemmertrekvaart en het maken van een aansluiting op de Oegstgeesterweg aan de westzijde en een aansluiting op de Hugo de Vrieslaan in de wijk Poelgeest.

Overigens heeft er in het recente verleden al een tijdelijke brug gelegen voor het bouwverkeer voor Poelgeest. Die brug en aansluitende verhardingen zijn echter weer verwijderd.

3 Voorkomen van natuurwaarden

3.1 Beschermde natuurwaarden

Planten

Voorkomen

Zowel in 2010 als in 2012 zijn in het bestemmingsplangebied geen (strikt) beschermde soorten of Rode lijstsoorten aangetroffen. Beschermde soorten en Rode lijstsoorten komen wel voor in het heempark waar bijvoorbeeld soorten als wilde marjolein, brede wespenorchis, daslook, ruig klokje en grote kaardenbol groeien. Ook het landgoedbos van Oud Poelgeest biedt groeiplaatsen o.a. aan brede wespenorchis en daslook. Uitgesloten kan worden dat daslook en kleine maagdenpalm van nature ook binnen het bestemmingsplangebied voorkomen omdat daar niet de natuurlijke standplaats (bos) van deze soorten voorkomt. Voor een soort als gewone vogelmelk is eind juli te laat om nog te kunnen vaststellen of de soort aanwezig is. In 2010 is het plangebied halverwege juni onderzocht en ook toen is gewone vogelmelk niet binnen het bestemmingsplangebied gevonden. Met daslook of andere beschermde en of rode lijstsoorten (bijv. ook klokjes) aangeplant in tuinen wordt hier geen rekening gehouden.

In het bestemmingsplangebied zelf komen diverse soorten vegetaties voor. Op de ijsbaan groeit een korte grazige vegetatie die wordt begraasd door schapen. Hier groeien o.a. soorten als beemdgrassen, fioringras, Engels raaigras, witte klaver en op de nattere delen ook russen en mannagrass. Rond de ijsbaan (ook tussen de ijsbaan en de Haarlemmertrekvaart) ligt een kade van klei en kalkhoudend zand. Op deze kade is een ruigtebegroeiing aangetroffen van een mengeling van zowel soorten die een droge standplaats prefereren als soorten die een vochtige standplaats prefereren. Dit geeft aan dat betreffende vegetaties vooral een pioniersvegetatie is, ontstaan na het verwijderen van de tijdelijke brug en bijbehorende wegdeel. Soorten die op de kade groeien zijn o.a. riet, gewone valeriaan, akkerdistel, rood zwenkgras, koolzaad, witbol, rode klaver, kattenstaart, kweek, Engels raaigras, haagwinde, kropaar, zeebies, grote brandnetel, duizendblad, melkdistels, kamille en zelfs hazenpootje. Het pionierskarakter maakt het evenmin aannemelijk dat een soort als gewone vogelmelk binnen het bestemmingsplangebied zal voorkomen. Deze soort zal ongetwijfeld wel (kunnen) voorkomen in Oud Poelgeest en het heempark.

Aan de westzijde van de ijsbaan ligt binnen het bestemmingsplangebied een recent herstellende sloot. In de natte oeverzone groeien grote helofyten als riet, lisdodde en zeebies. In het water zelf groeit geen bijzondere watervegetatie, het water oogt zeer voedselrijk. Tussen de molen De Herder en het bestemmingsplangebied ligt een plasje dat omzoomd is met rietvegetaties.

De westelijke oever van de Haarlemmertrekvaart is steil en kort. Onder water vlakt de oever de eerste 1 à 2 meter af. Verspreid ligt onder water enig puin en op een enkele plek is onder water ook nog een laatste restant van een voormalige oeverbeschoeiing te zien. De oever kalft op waterpeilniveau lichtjes af. In de zeer smalle oeverzone

staan soorten als riet, wolfspoot, wilgenroosje, zeebies en liesgras. De Haarlemmertrekvaart is recent gebaggerd. Watervegetaties komen mede daardoor maar beperkt voor. Langs de westoever groeit in een smalle zone gele plomp. De oostoever van de Haarlemmertrekvaart is voor zover te zien (i.v.m. de woonboten) beschoeid en zover niet bebouwd of onderdeel van tuintjes begroeid met ruigtkruiden en grazige vegetatie (visplekken).

Het braak liggende perceel aan de oostzijde is begroeid geraakt met o.a. riet, struisgras, witbol en zeer veel honingklaver. In een nieuw gegraven sloot achter de houtsingel langs de Haarlemmerweg groeien zeebies, riet, lisdodde, egelsboterbloem en plaatselijk ook kranswier. De houtsingel langs de Haarlemmerweg is in een zeer slechte conditie. Een aanzienlijk deel van de bomen en struiken (o.a. wilg, gewone es, meidoorn) is aan het afsterven of is al dood. De andere houtsingel langs de Broekweg is in een wat betere conditie en bestaat binnen het bestemmingsplangebied in hoofdzaak uit populier aangevuld met soorten als gewone es, meidoorn, vlier en gewone vogelkers. De houtsingel loopt door tot aan de spoorzone meer naar het zuidoosten. De ondergroei van beide houtsingels bestaat voornamelijk uit ruigte-soorten van meer drogere standplaatsen.

Omdat zowel in 2010 als in 2012 geen beschermde plantensoorten zijn aangetroffen, noch dat uit bronnen geverifieerde waarnemingen uit het bestemmingsplan gebied bekend zijn en gezien de aard van het bestemmingsplangebied kan worden geconcludeerd dat het bestemmingplangebied momenteel geen functie heeft voor (strikter) beschermde plantensoorten.

Effecten en verbodsbepalingen

Binnen het plangebied komen geen (strikter) beschermde planten voor. Als gevolg van de ingreep worden ten aanzien van strikter beschermde plantensoorten geen verbodsbepalingen overtreden. Soorten als brede wespenorchis, gewone vogelmelk en kleine maagdenpalm zijn soorten van tabel 1 Flora en faunawet. Voor soorten uit tabel geldt een automatische ontheffing art 75 in geval van ruimtelijke ingrepen.

Ongewervelden

Voorkomen

In het plangebied zijn geen beschermde soorten ongewervelden aangetroffen. In het plangebied is geen geschikte biotoop aanwezig voor in de regio bekende soorten als platte schijfhoren en groene glazenmaker. In de Haarlemmertrekvaart en de binnen het plangebied aanwezige sloten is geen goed ontwikkelde ondergedoken watervegetatie of krabbenscheer aanwezig. Op grond hiervan is beoordeeld dat het plangebied geen betekenis heeft voor beschermde soorten ongewervelden.

Effecten en verbodsbepalingen

Binnen het plangebied komen geen beschermde ongewervelden voor. Als gevolg van de ingreep worden geen verbodsbepalingen overtreden.

Vissen

Voorkomen

Uit de omgeving is het voorkomen van de beschermde bittervoorn en kleine modderkruiper bekend (RAVON.nl). Tijdens de visbemonsteringen in 2010 zijn deze soorten echter niet aangetroffen. In 2012 zijn deze soorten bij bemonstering van de sloten binnen het plangebied evenmin aangetroffen. Gezien de aard van de sloten binnen het bestemmingsplan werden zij ook niet verwacht. De sloten ogen in hun huidige staat nauwelijks geschikt als leefgebied voor strikter beschermde vissoorten. Omdat de Haarlemmertrekvaart en de sloten (op een enkele uitzondering na) onderdeel uitmaken van een open watersysteem, kan niet volledig worden uitgesloten dat op enig moment toch beschermde vissoorten binnen het bestemmingsplangebied voorkomen. Dit zal echter enkel op zeer beperkte schaal zijn en niet meer dan een enkele exemplaar betreffen. Het bestemmingsplangebied is niet van regionaal of lokaal belang voor deze soorten. Daarnaast ligt slechts een zeer minimaal deel van het open watersysteem in de regio binnen het bestemmingsplangebied.

Effecten en verbodsbepalingen

Binnen het plangebied is het voorkomen van kleine modderkruiper en bittervoorn niet voor 100% uit te sluiten. De ingreep tast echter slechts een verwaarloosbaar en marginaal deel van het leefgebied van deze soorten aan. Er wordt vrijwel geen water gedempt. Alleen langs de kanaaloevers treedt ter hoogte van de brug enig verlies van oeverzone op en de sloot tussen de ijsbaan en de Oegstgeesterweg wordt onder de toerit tot de brug vervangen door een duiker. In de definitieve planvorming moet wel rekening worden gehouden met deze soorten. Middels enkele voorzorgsmaatregelen is het eenvoudig te voorkomen dat tijdens de aanleg en in de gebruiksfase van de Poelgeestbrug negatieve effecten op beschermde vissoorten optreden en verbodsbepaling van de Flora- en faunawet worden overtreden. Dergelijke maarregelen zijn het vooraf verwijderen van aanwezige vegetaties en het een richting uit werken zodat vis eenvoudig weg kan zwemmen al met de werkzaamheden aanvangt. Indien dergelijke maatregelen onderdeel uitmaken van het projectplan is een aanvraag ontheffing art 75 Flora- en faunawet niet nodig.

Amfibieën

Voorkomen

Tijdens het veldbezoek in 2010 is de bastaardkikker aangetroffen. In 2012 zijn geen amfibieën aangetroffen. Binnen het plangebied komen echter naar alle waarschijnlijkheid zeker ook de algemeen voorkomende bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander voor. Deze soorten staan in Tabel 1 van de Flora- en faunawet. De Haarlemmertrekvaart heeft voor deze soorten een beperkte functie als voortplantingswater. Mogelijk kunnen beide nieuwe slootdelen een belangrijkere functie hebben als voortplantingswater, hoewel er in 2012 geen juvenielen in zijn aangetroffen. De ruigtes, droge oevers en houtsingels binnen het plangebied kunnen een zeker betekenis hebben als landbiotoop voor deze zelfde amfibieënsoorten. Uit de omgeving Leiden en Oegstgeest is het voorkomen van de rugstreeppad bekend. In 2010 en 2012 is de soort echter niet binnen het bestemmingsplangebied

aangetroffen. Ook bij het onderzoek voor het bestemmingsplan Poelgeest (Van Veldhuizen, 2006) is de rugstreeppad niet aangetroffen. In de afgelopen 12 maanden zijn verder geen waarnemingen uit Leiden of Oegstgeest doorgegeven (waarneming.nl). Andere strikt beschermde amfibieënsoorten zijn tot dusver niet bekend in de regio. Het voorkomen van strikter beschermde amfibieënsoorten wordt op basis hiervan op dit moment dan ook uitgesloten.

Effecten en verbodsbepalingen

De ingreep zal leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van bastaardkikker, bruine kikker, kleine watersalamander en gewone pad. Als gevolg van de ingreep worden verbodsbepalingen overtreden voor deze soorten (artikel 11). Voor soorten uit tabel 1 geldt echter een algehele vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling. De ingreep heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van genoemde soorten uit Tabel 1, omdat de soorten algemeen voorkomen en het aantal dieren dat in het plangebied voorkomt relatief klein is.

Reptielen

Voorkomen

In de regio is voorkomen van reptielen niet bekend, het voorkomen van reptielen in het plangebied wordt op grond hiervan uitgesloten.

Effecten en verbodsbepalingen

Als gevolg van de ingreep worden geen verbodsbepalingen overtreden.

Grondgebonden zoogdieren

Voorkomen

Tijdens de veldbezoeken zijn geen grondgebonden zoogdieren waargenomen. De oevers en ruigtes in het plangebied hebben waarschijnlijk een functie als leefgebied voor algemeen voorkomende soorten zoogdieren uit Tabel 1 van de Flora- en faunawet zoals egel, mol, veldmuis, rosse woelmuis en bosmuis. Strikter beschermde soorten worden op basis van hun bekende verspreidingsgegevens en het ontbreken van geschikt leefgebied uitgesloten.

Effecten en verbodsbepalingen

De ingreep kan leiden tot een beperkt verlies van leefgebied, het doden van enkele individuen en vernietiging van verblijfplaatsen van genoemde soorten. Als gevolg van de ingreep worden verbodsbepalingen overtreden voor artikel 9 en 11. Voor soorten uit Tabel 1 geldt echter een algehele vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling. De ingreep heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van genoemde soorten, omdat de ingreep te beperkt is qua omvang en het aantal dieren dat hiermee gemoeid is klein is.

Vleermuizen

Voorkomen

Het vleermuisonderzoek heeft plaatsgevonden in 2010. De bezoeken voor het vleermuisonderzoek vonden plaats onder de volgende omstandigheden:

Bezoek 1: 12 juni 2010, temperatuur van rond de 18 graden, droog en windstil.

Bezoek 2: 16 juli 2010, temperatuur van rond de 14 graden, droog en windstil.

Bezoek 3: 2 november 2010, temperatuur van rond de 10 graden, lichte regen, windkracht 1.

Bezoek 4: 10 november 2010, temperatuur van rond de 10 graden, droog, windkracht 1.

In totaal werden tijdens deze inventarisatie binnen het onderzoeksgebied drie soorten vleermuizen waargenomen, te weten gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de watervleermuis (*Myotis daubentonii*).

Er is waargenomen dat de gewone dwergvleermuis de eerste avonden sporadisch van het onderzoeksgebied gebruik maakt waarbij, gezien het lage aantal dieren van twee tot drie, was geen duidelijke vliegrichting was te bepalen. De kans is groot dat deze dieren uit de langs de vaart gelegen woonwijk komen. De ruige dwergvleermuis is slechts eenmaal aangetroffen op 12 juni. De watervleermuis maakt wel redelijk intensief gebruik van het onderzoeksgebied, tijdens de uitvliegperiode kunnen enige tientallen dieren worden geteld. De watervleermuizen zijn afkomstig uit een bekende kolonie op landgoed Oud Poelgeest. Via de aanwezige watergang, haaks gelegen op de vaart bereiken deze dieren de Haarlemmertrekvaart om vervolgens zowel rechts (centrum Leiden) als linksaf richting (Oegstgeesterkanaal) te vliegen. De meeste dieren vliegen in de richting van het Oegstgeesterkanaal. Vermoed wordt dat daar waarschijnlijk meer en betere foerageergebieden liggen.

De inspectie van de bomen leverde aan de noordzijde van het plangebied een populier met zichtbare holten op. In de omgeving van deze populier werd tijdens het veldbezoek een ruige dwergvleermuis waargenomen. De kans dat de soort deze boom gebruikt als verblijfplaats is echter uitgesloten, aangezien de holtes worden gebruikt door halsbandparkieten. Gelijktijdig gebruik van holtes door halsbandparkiet en vleermuizen is uitgesloten, aangezien de halsbandparkiet in zijn territorium agressief gedrag vertoont naar andere soorten. Bij het clubhuis van de ijsbaan hangt in een populier een vleermuiskast. Dit is echter op enige afstand van het bestemmingsplangebied tegen het bos van Oud Poelgeest aan.

De twee bezoeken in het najaar van 2010 zijn uitgevoerd om na te gaan of de bomen in en nabij het bestemmingsplangebied ook gebruikt worden als paarplaats. Aan de westzijde van het kanaal zijn daarbij binnen het bestemmingsplangebied alleen een paar gewone dwergvleermuizen waargenomen. In de bomen daar zijn geen holtes aangetroffen, de meeste bomen zijn daar ook nog te jong voor. Aan de oostzijde is naast gewone dwergvleermuis ook ruige dwergvleermuis waargenomen, de laatste

soort werd roepend waargenomen maar een exacte paarplaats kon niet worden vastgesteld. Aan deze zijde staat er één populier met een aantal holtes, het is niet uitgesloten dat laatstgenoemde soort hier gebruik van maakt. In de omgeving van het plangebied (met name ten noordwesten en zuidwesten) staat in aanzienlijke mate oude boomopstanden (bos, park, laanbomen, etc). Dit biedt in ruime mate alternatieve mogelijkheden voor de ruige dwergvleermuis voor paarplaatsen. Omdat er verder ook maar één roepend exemplaar ruige dwergvleermuis werd aangetroffen kon worden gesteld dat het bestemmingsplangebied niet als zodanig van functioneel belang is als paarplaats voor vleermuizen. In 2012 zijn de omstandigheden voor vleermuizen ten opzichte van 2010 niet wezenlijk veranderd. De beplanting in 2010 aanwezig is goeddeels ook in 2012 nog aanwezig.

Samengevat kon in 2010 dan ook worden gezegd dat er geen enkele aanwijzing is gevonden dat er zich in het onderzoeksgebied kraamkolonies van vleermuizen bevonden. Het gebied werd in beperkte mate gebruikt als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis. Watervleermuis maakt echter duidelijk gebruik van de Haarlemmertrekvaart als trekroute richting foerageergebieden. Als mogelijke paarplaats had het bestemmingsplangebied geen speciale betekenis. Aangezien de omstandigheden binnen en rondom het plangebied niet wezenlijk zijn veranderd behalve dat de wijk Poelgeest wat verder uitgebreid is, zijn de conclusies die in 2010 naar aanleiding van het onderzoek zijn getrokken in 2012 nog steeds van kracht.

Effecten en verbodsbepalingen

De ingreep heeft geen effect op kolonieplaatsen. Wel dient de Haarlemmertrekvaart als vliegroute en foerageergebied voor watervleermuis en in mindere mate gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Vorm/uitvoering van de Poelgeestbrug en verlichting van de brug en de toe- en afrit van de brug kunnen van invloed zijn op de geschiktheid van het onderzoeksgebied als vliegroute en foerageergebied. Dit kan leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Momenteel zijn alle wegen binnen en rondom het bestemmingsplangebied al voorzien van verlichting. Ook vanuit de rij woonboten wordt in de huidige situatie licht verspreid over de Haarlemmertrekvaart. De Haarlemmertrekvaart heeft in de huidige situatie dus al te maken met 'strooilicht'. Vleermuizen die momenteel gebruik maken van de Haarlemmertrekvaart als vliegroute of om te foerageren worden door deze verlichting in ieder geval niet zodanig afgeschrikt dat ze de Haarlemmertrekvaart zijn gaan mijden.

Het ontwerp voorziet er al in dat er tussen waterpeil en de onderkant van de brug er 2,2 meter ruimte zit (conform provinciale Recreatie Vaarwegenplan). Dit is ruim voldoende om te voorkomen dat migrerende watervleermuizen boven het kanaal hinder ondervinden van de brug. Bij een verdere juiste inpassing en verlichting van de brug is het eenvoudig mogelijk om nadelige effecten op ook andere vleermuissoorten op voorhand te voorkomen.

De houtsingel aan de oostzijde langs de Haarlemmerweg heeft vanwege zijn conditie en inpassing in de omgeving geen wezenlijke betekenis als onderdeel van een

vliegroue voor vleermuizen. De houtsingel langs de Broekweg is veel meer gesloten en vormt onderdeel van een doorgaande beplantingsstructuur. Deze houtsingel kan wel betekenis hebben voor migrerende vleermuizen vanuit bijvoorbeeld de wijk Poelgeest naar foerageergebieden. Deze beplantingsstructuur dient bij voorkeur in takt te blijven. Middels een goed beplantingsplan is dat mogelijk. Boomkronen moeten dan een 'hopover' blijven vormen over de weg uit de wijk naar de brug. Indien hier bij de planvorming rekening mee wordt gehouden en er de juiste mitigerende maatregelen in de planvorming zijn opgenomen, kan overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora en faunawet eenvoudig worden voorkomen. Een ontheffing art 75 Flora- en faunawet is dan niet noodzakelijk.

Vogels

Voorkomen

In het plangebied zijn bij de bezoeken in 2010 en 2012 betrekkelijk algemene soorten broedvogels waargenomen zoals wilde eend, soepeend, Canadese gans, soepgans, meerkoet, heggenmus, koolmees, ekster, kievit, putter, merel, kauw, zwarte kraai, zanglijster. Het plangebied fungeert voor genoemde vogels met uitzondering van de kievit als broedgebied zonder groot belang voor deze soorten.

Tijdens de veldbezoeken zijn geen jaarrond beschermde nesten² aangetroffen, voorkomen hiervan wordt op grond hiervan uitgesloten.

In de omgeving zijn in 2012 soorten als groene specht gehoord (rand Oud Poelgeest) en kleine karekiet gezien (heempark). Ook in de inspraakreactie wordt de groene specht genoemd als een soort die voorkomt. Voor soorten als ijsvogel en roerdomp welke worden genoemd als waargenomen in de omgeving biedt het bestemmingsplangebied geen nestgelegenheid. Het overvliegen van soorten indiceert nog geenszins een directe band met het bestemmingsplangebied.

Effecten en verbodsbepalingen

De ingreep kan leiden tot een beperkt verlies van leefgebied en vernietiging van nesten van algemeen voorkomende soorten. In de definitieve planvorming dient met vogels rekening te worden gehouden, in die zin dat broedende vogels niet verstoord mogen worden.

3.2 Ecologische samenhang

Het bestemmingsplangebied heeft geen beschermde natuurstatus en maakt geen deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Meest nabij gelegen EHS-gebied is landgoed Oud Poelgeest (zie figuur 3). Op korte afstand zuid van het bestemmingsplangebied ligt langs de westzijde van de Haarlemmertrekvaart een heempark. Nog iets verder zuidelijk ligt de spoorzone en het centrum van Leiden. Een gebied dat verder weinig ecologische overeenkomst heeft met het

² Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

bestemmingsplangebied of gebieden ten noorden van het bestemmingsplangebied. In noordelijke richting gaat de Haarlemmertrekvaart langs de Veerpolder en sluit hij aan op het Oegstgeesterkanaal en de Warmonderleede en sluit hij aan op het buitengebied. Langs dit deel van de Haarlemmertrekvaart is de recreatiedruk hoog met veel recreatiegebonden bedrijvigheid. Ter hoogte van het bestemmingsplan heeft de Haarlemmertrekvaart en de westelijke oeverzone daarom alleen een zeer lokale en dus beperkte betekenis voor de uitwisseling van soorten, met name voor kleine zoogdieren en amfibieën. De Haarlemmertrekvaart is dan ook niet opgenomen in het netwerk van provinciale verbindingroutes (zie Altenburg & Wymenga, 1998).

Het rapport 'Ecologische verbindingen in Oegstgeest' (Van der Meulen et al., 2007) meldt over de Haarlemmertrekvaart dat deze over grote lengte weinig mogelijkheden biedt voor de ontwikkeling tot ecologische verbindingzone vanwege de vele recreatie gerelateerde bedrijvigheid, het drukke recreatieve gebruik en de aanwezigheid van harde oeverbeschoeiing op vele plekken. Over een mogelijke ecologische verbinding langs de Haarlemmertrekvaart richting Leiden wordt niets vermeld. Wel wordt aangegeven dat landgoed Oud Poelgeest een gevarieerd oud landgoedbos omvat met de nodige voorjaarsflora (stinzesoorten). Van de ijsbaan wordt opgemerkt dat hiervan de ecologische waarde vergroot kan worden door een maaibeheer (verschraling) in te stellen. De ijsbaan wordt genoemd bij de verbinding met het heempark. Van der Meulen et al. zien de ecologische verbinding tussen Oud Poelgeest en het heempark vooral in de brede bermstrook tussen de ijsbaan en de Oegstgeesterweg. Hier staat een bomenlaan (tot aan het bestemmingsplangebied) en is verder een brede grasstrook aanwezig met een vegetatie die kenmerkend voor een voedselrijke omgeving. Zij stellen hier een verschalingsbeheer voor. Over een verbinding langs de Haarlemmertrekvaart tussen Oud Poelgeest en het heempark wordt niets gezegd. Een dergelijke verbinding ligt ook niet zo voor de hand omdat het bij Oud Poelgeest toch vooral ook om bossoorten gaat en er langs de Haarlemmertrekvaart bij de ijsbaan geen bosstrook ligt. Een verbinding middels de bosstroken van het 'Houtkwartier' (Leidse Hout) ligt dan meer voor de hand. Die verbinding ligt buiten het bestemmingsplangebied.

Voor organismen die in het water leven (vis, macrofauna) vormt het voornemen uit het bestemmingsplan geen belemmering. De Haarlemmertrekvaart wordt niet onderbroken. Zij kunnen zich vrij blijven verplaatsen. Ook voor planten waarvan de zaden zich via het water verspreiden zal er geen hinder optreden bij de verspreiding.

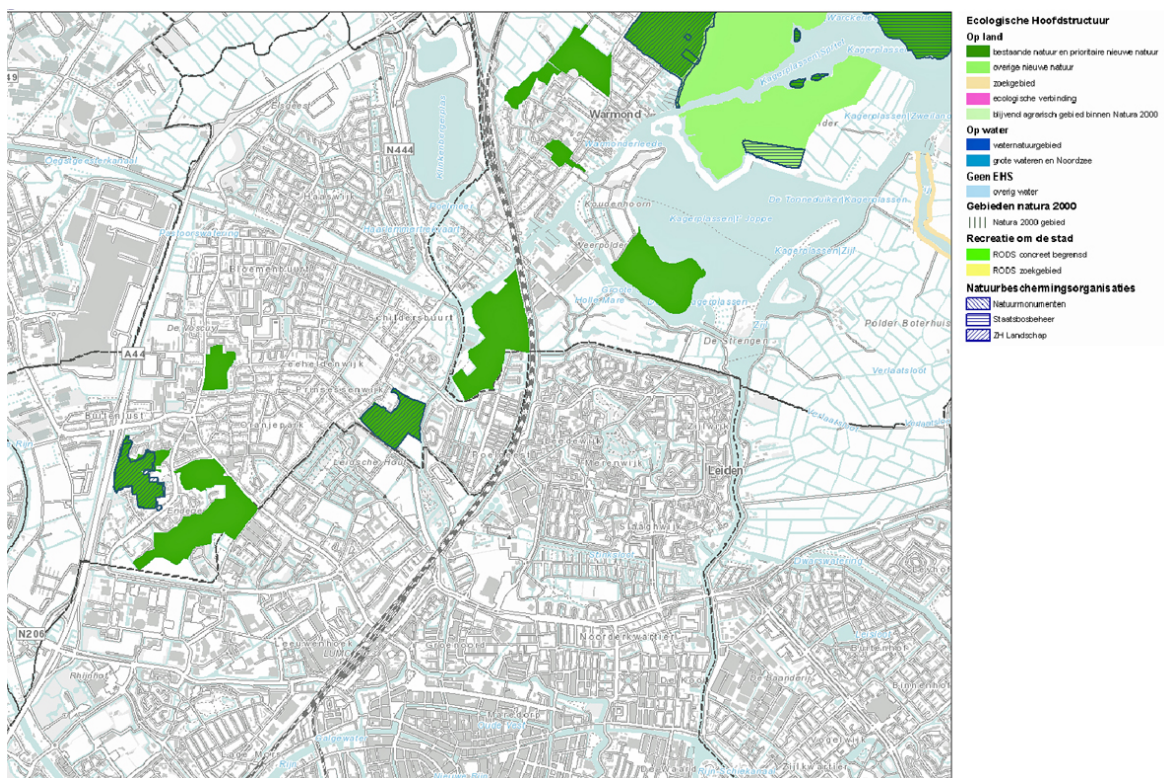
Alleen voor soorten als kleine zoogdieren (muizen, kleine marterachtigen, egel) en amfibieën die zich lokaal langs de trekvaart willen verplaatsen kan de Poelgeestbrug en de aansluitingen daarop een barrière zijn. Van een verloren gaan van een ecologische verbinding is dan ook geen sprake.

Middels het aanbrengen van enkele faunatunnels onder de toeritten naar de brug kan een eventuele belemmering voor kleine zoogdieren en amfibieën eenvoudig opgeheven worden. Aan beide zijden van het kanaal dient er dan minimaal 1 faunatunnel te komen, maar bij voorkeur aan de westzijde echter 2; bij het kanaal en

bij de sloot aan de westzijde van de ijsbaan. Gezien de verhoogd liggende weglichamen (noodzakelijk omdat ook brug verhoogd ligt) is dit makkelijk te realiseren.

Voor vleermuizen geldt, zoals in § 3.1 al is aangegeven, dat de Haarlemmertrekvaart voor sommige soorten een functie vervuld als migratieroute, maar dat een brug zoals voorzien is hier niet per definitie een nadelige invloed op heeft. De afstand tussen de onderzijde van de brug en de waterspiegel bedraagt minimaal 2,2 meter. Dit is ruim voldoende voor soorten als watervleermuis en meervleermuis om ongehinderd zich boven het water te verplaatsen. Voor soorten die zich ook langs beplantingsstructuren verplaatsen is het wenselijk om relevante beplantingsstructuren zo min mogelijk te onderbreken. In dit geval gaat het dan met name om de beplantingsstructuur langs de Broekweg. Indien boomkronen boven de ontsluitingsweg min of meer op elkaar aan blijven sluiten, zal er geen sprake zijn barrièrewerking.

Aanwezige soorten en vegetaties komen ook elders in de regio op grotere schaal voor. Veel van de vegetaties zijn pioniersvegetaties en ruigte vegetaties. Ze zijn makkelijk vervangbaar en op eenvoudige wijze en korte termijn te ontwikkelen. De in het bestemmingsplangebied voorkomende vegetaties en flora omvatten daarom geen zeldzame of anderszins bijzondere natuurwaarden.

Figuur 3 Ligging onderdelen Ecologische Hoofdstructuur (Bron: geo.zuid-holland.nl)

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Flora en faunawet

Met betrekking tot de wet- en regelgeving zijn op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen de volgende conclusies te trekken:

- Bij de realisatie van de bestemming die het bestemmingsplan mogelijk maakt zal rekening moeten worden gehouden met de functie, in de vorm van migratieroute, die onderdelen van het bestemmingsplangebied hebben voor vleermuizen. Middels een juiste uitvoering van het verlichtingsplan en inpassing van het beplantingsplan zal er geen nadelige effect zijn op deze functie. Indien deze functie echter niet behouden blijft is overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet mogelijk en dient er een ontheffing art 75 te worden aangevraagd.
- Bij de aanleg van de Poelgeestbrug zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezigheid van vis. Aanwezigheid van bittervoorn en kleine modderkruiper zijn niet voor 100% uit te sluiten zodat mitigerende maatregelen nodig zijn om effecten uit te kunnen sluiten.
- Bij het verwijderen van de beplanting moet rekening worden gehouden met het broedseizoen. In de beplanting zijn algemene broedvogels aangetroffen.
- De verschillende elementen in het plangebied hebben betekenis voor algemene soorten amfibieën en zoogdieren. Voor deze soorten geldt een vrijstelling ten aanzien van ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en onderhoud.
- Als gevolg van de ingreep wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen beschermde soorten.

Door de aanbevelingen uit § 4.2 op te nemen in het projectplan voor de Brug Poelgeest kan op eenvoudige wijze gegarandeerd worden dat negatieve effecten op (strikter) beschermde soorten worden voorkomen en wordt aldus ook overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van strikter beschermde soorten voorkomen.

Algemeen

In meer algemene zin kan worden geconcludeerd dat:

- Binnen het bestemmingsplan er geen sprake is van het voorkomen van bijzondere of niet vervangbare natuurwaarden.
- Binnen het bestemmingsplan voornamelijk algemene en eenvoudig te ontwikkelen natuurwaarden voorkomen waaronder voor een belangrijk deel pionierssituaties.
- Uitgezonderd vleermuizen (zie § 3.1 en 4.1) de ecologische relaties met de omgeving alleen zeer lokaal zijn en betrekking hebben op beperkt aantal soorten zoals algemene kleine zoogdieren en amfibieën.

- Alle ecologische relaties met de omgeving zijn middels eenvoudige mitigerende maatregelen te behouden.

4.2 Aanbevelingen

Flora en faunawet

Om negatieve effecten op beschermde soorten zoveel mogelijk te voorkomen wordt geadviseerd de volgende maatregelen te treffen:

- Bij het verwijderen van bomen en/of beplanting dient verstoring van broedvogels te worden voorkomen. Aanbevolen wordt de bomen en/of beplanting buiten het broedseizoen te verwijderen. Voor het broedseizoen zijn geen vaste data te noemen. In zijn algemeenheid mag worden aangenomen dat het broedseizoen in ieder geval de periode vanaf half maart tot en met half augustus omvat. Indien de werkzaamheden binnen dit seizoen zijn gepland kunnen deze worden uitgevoerd indien is vastgesteld dat er met de werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Dit kan door voorafgaande aan de uitvoering van de werkzaamheden de bomen en/of beplanting te controleren op nesten.
- Bij werkzaamheden aan de oevers van de Haarlemmertrekvaart wordt geadviseerd om te werken vanuit één richting, zodat aanwezige vissen kunnen vluchten. Daarnaast wordt geadviseerd om voor aanvang van de werkzaamheden de in het water en op de oever aanwezige vegetatie te verwijderen.
- Bij de inrichting van de brug en haar toeritten moet in het verlichtingsplan rekening worden gehouden met de functie van de Haarlemmertrekvaart en de beplantingsstrook langs de Broekweg voor vleermuizen. De verlichting dient zodanig te worden uitgevoerd dat vleermuizen er geen extra hinder van ondervinden. Nieuwe verlichting mag niet uitstralen over beide elementen.
- Bij de aanleg van de brug moet buiten het winterseizoen voorkomen worden dat bouwlichten uitstralen over de Haarlemmertrekvaart en werkschepen / pontons in de avond en nacht een belemmering kunnen vormen voor migrerende vleermuizen, bijvoorbeeld door ze onder een in aanbouw zijnde brug af te meren

Algemeen

Ook in algemene zin is het mogelijk rekening te houden met aanwezige soorten en de eventuele ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden. Aanbevelingen in dit verband zijn:

- Maak een intergraal plan voor de groenelementen binnen het gehele bestemmingsplangebied dat aansluit op de omgeving.
- Ontwikkel groenelementen die passen binnen de omgeving en richt de groenelementen op een natuurlijke wijze in. Dat kunnen bijvoorbeeld zijn natuurlijke oeverzones met rietvegetaties en soortenrijke/bloemrijke vochtige ruigtes (met o.a. moerasspirea, kattenstaart, koninginnekruid en gewone valeriaan), bloemrijke grazige vegetaties (met soorten als margriet, knoopkruid, brunel, wilde peen, pastinaak, etc.) waterelementen met ondergedoken en drijvende watervegetaties en beplantingen bestaande uit alleen inheemse, passende soorten.

- Te ontwikkelen riet- en helofytenvegetaties kunnen mogelijk ook benut worden voor waterzuivering en/of toevoer van schoner (voedselarmer) water naar het heempark.
- Breng faunavoorzieningen aan die:
 - het mogelijk maken dat kleinen zoogdieren en amfibieën ongehinderd de toeritten naar de brug kunnen kruisen (3 kleine faunatunnels waarvan 2 aan de westzijde en 1 aan de oostzijde met minimale diameter van 40 cm en bijbehorende geleidingen).
 - voorkomen dat kleine zoogdieren en amfibieën (onbedoeld) op de toeritten kunnen belanden (bijvoorbeeld door het plaatsen van een kleine horizontale keerwand in het bermtalud van ca 25 cm hoog, deze kunnen ook gebruikt worden als geleiding naar de faunabuizen).

5 Literatuur

- Adviescommissie Groen en Natuur Oegstgeest, 2012. brief met zienswijze bij het Voorontwerpbestemmingsplan Brug Poelgeest.
- Altenburg & Wymenga, 1998. Ecologische verbindingzones in Zuid-Holland. Aanwijzingen voor inrichting en beheer. Streefbeelden en aanknopingspunten voor inrichting en beheer van ecologische verbindingzones in de provincie Zuid-Holland, herziene druk. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Meulen, A. van der, J. Huizer, R. van der Kuil, K. van Dort & N. Bolt, 2007. Ecologische verbindingen in Oegstgeest. Stichting Crex, Voorhout.
- Mostert, K. & J. Willemsen, 2008. Werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2008. Stichting zoogdierwerkgroep Zuid-Holland.
- Provincie Zuid-Holland, 2004. Beschermde planten en dieren in Zuid-Holland. De verspreiding van de Europese Habitatrichtlijnsoorten in kaart. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Sluis, J.P. van der (red.), 2012. Brief betreffende inspraakreactie voorontwerp bestemmingsplan "Brug Poelgeest".
- Straalen, K.D. van & E.J.F. de Boer, 2010. Notitie brug Haarlemmertrekvaart. Bureau Waardenburg bv. Culemborg.
- Velthuisen, J.E. van, 2006. Bestemmingsplan Poelgeest. Grontmij, Alkmaar.
- www.waarnemingen.nl
- www.ravon.nl
- www.vzz.nl
- www.telmee.nl
- geo.zuid-holland.nl

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage wordt in het kort beschreven wat de wettelijke kaders zijn voor opstellen van ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heeft sinds 1 oktober 2010 de procedures bij ruimtelijke ingrepen ingrijpend gewijzigd (§ 1.4). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.5) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 1.6) bij ecologische toetsingen.

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen.

De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het

Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden.

Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels).

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn³

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan niet worden verleend voor ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en gebruik, tenzij er (tevens) sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, of in het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna. Voor deze groep soorten kan overigens geen vrijstellingen worden verleend voor artikel 10 (verontrusting).

Vogels.

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁴.

Dat betekent dat in beginsel alle activiteiten die kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁵.

³ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁴ Zie de vorige voetnoot.

⁵ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermd vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de functionele leefomgeving van dieren in tact blijft. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998⁶

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland.

Aanwijzing van gebieden

De Nbwet kent verschillende soorten beschermde gebieden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones) en de beschermde natuurmonumenten. De aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten een kaart en een toelichting, waarin de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord (zie www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur).

In de “oude” aanwijzingsbesluiten van Staats- en Beschermde natuurmonumenten worden de natuurwetenschappelijke waarde en het natuurschoon als grond voor de bescherming aangevoerd. Deze meer abstracte waarden blijven van kracht in de nieuwe Natura 2000-gebieden, voor zover zij voormalige Staats- of Beschermde natuurmonumenten omvatten. Deze waarden dienen bij toetsingen nader te worden geconcretiseerd.

Natura 2000-gebieden

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheerplan te worden opgesteld. Daarin staat o.a. welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te halen en welk (bestaand en toekomstig) gebruik al dan niet vergunningplichtig is. Voor een groot aantal gebieden is een beheerplan in een ver gevorderd stadium van voorbereiding.

Voor het uitvoeren van projecten en handelingen, die negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, is een vergunning nodig. Van negatieve effecten is sprake als, gelet op de

⁶ Op 1 februari 2009 is een wetwijziging van de Nbwet van kracht geworden. Door de inwerkingtreding van de Crisis- en herstelwet is de Nbwet per 31 maart 2010 opnieuw gewijzigd. De wijzigingen zijn in deze paragraaf verwerkt.

instandhoudingsdoelen, een habitatype of leefgebied van soorten verslechtert of soorten significant worden verstoord. Deze bescherming geldt alleen voor de habitatypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Projecten en handelingen die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied aantasten zijn in ieder geval vergunningplichtig.

Bij een besluit om een plan (bijvoorbeeld bestemmingsplan, streekplan, waterhuishoudingsplan) vast te stellen, moet rekening worden gehouden met de effecten op Natura 2000-gebieden en met het beheerplan.

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat bestond op 1 oktober 2005 en sindsdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd. Voor de raad van State lijkt de vraag of het gebruik al bestond op het (eerste) moment van aanwijzen (als Vogelrichtlijngebied) of aanmelden (als Habitatrichtlijngebied) overigens relevanter. bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied kan vergunningvrij worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig, tenzij in het beheerplan anders is bepaald. in het beheerplan moeten dan maatregelen zijn voorzien om de effecten te beperken of te niet te doen.

Habitattoets

Een vergunning ex art. 19d Nbwet kan pas worden afgegeven nadat een 'habitattoets'⁷ het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast. Deze is verwoord in art. 19d t/m 19j van de Nbwet.

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

Indien de oriëntatiefase uitwijst dat er geen effecten zijn, zijn er vanuit de Nbwet geen verdere verplichtingen of beperkingen voor de uitvoering van de activiteit. Wel kan het verstandig zijn om met het bevoegd gezag in overleg te treden, om te bezien of men zich in de conclusies van het uitgevoerde onderzoek kan vinden.

Als er wel effecten (verslechtering van habitatype of leefgebied) zijn, maar die zijn zeker niet significant, dan kan het bevoegd gezag vragen om een nadere toetsing. In zo'n nadere toetsing worden de effecten gespecificeerd. Daarbij hoeft dan niet meer naar cumulatieve effecten te worden gekeken. Het bevoegd gezag beoordeelt of de effecten aanvaardbaar zijn of niet. Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

⁷ De termen habitattoets en oriëntatiefase staan niet in de wet. De passende beoordeling wel.

Als er een kans is op significante effecten volgt een 'passende beoordeling'. De passende beoordeling is veel uitgebreider. Op basis van de beste wetenschappelijke kennis dienen de effecten op de habitats en soorten te worden ingeschat, rekening houdend met cumulatieve effecten.

Als de passende beoordeling uitwijst dat aantasting van de natuurlijke kenmerken is uitgesloten, dan kan de vergunning worden verleend. Aantasting van de natuurlijke kenmerken is praktisch gesproken uitgesloten als er geen significante effecten zijn in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten, dan mag vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande_ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitatype of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van EL&I aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Cumulatieve effecten

Volgens de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d lid 1) is het – zonder vergunning – verboden om handelingen te verrichten die op zich zelf of “in combinatie met andere projecten of plannen significante effecten kunnen hebben”. In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht.

De basis hiervoor is art. 6 van de Habitatrichtlijn, die van toepassing is op alle Natura 2000-gebieden.

“Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.”

Het werkdocument “Toepassing begrippenkader” (Ministerie van LNV, 2007) stelt voor om het begrip cumulatie als volgt te definiëren:

“De effecten van de voorgestelde eigen activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in combinatie met de effecten van andere activiteiten en plannen”.

Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project en de andere activiteiten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Voor een invulling van het begrip significantie volgen wij de 'Leidraad significantie' van het Steunpunt/Regiebureau Natura 2000. Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit.

Beschermde natuurmonumenten

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enigszins af. De beoordeling is minder strikt en door het ontbreken van concrete instandhoudingsdoelen vaak ook minder eenduidig.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is op 1 oktober 2010 van kracht geworden. De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: ELI; Nbwet: GS of ELI)

voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden geleverd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

1.6 De Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS. Op plannen, projecten of handelingen binnen de EHS is conform de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime van toepassing.

Ruimtelijke ingrepen in de EHS met significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied zijn in beginsel niet toegestaan. Tenzij er voor de ingreep geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. De initiatiefnemer is verplicht om de negatieve effecten te mitigeren (voorkomen of beperken) en de restschade te compenseren.

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden door de provincies vastgelegd, meestal in natuurdoeltypen of beheertypen per perceel.

Literatuur

Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV & IPO (2007). Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.
www.wetten.nl.

omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (*nota ruimte*)

Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'
• Bestaand gebruik • Externe Werking. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Bureau Waardenburg bv

Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849

E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl